

LECTIO XXV: ΠΩΣ ΕΝΑ ΣΥΚΟ ΣΤΑΘΗΚΕ ΑΦΟΡΜΗ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ Η ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Cato attulit quodam die in curiam ficum praecocem ex Carthagine ostendensque patribus «Interrogo vos» inquit «quando hanc ficum decerptam esse putetis ex arbore». Cum omnes recentem esse dixissent, «Atqui ante tertium diem» inquit «scitote decerptam esse Carthagine. Tam prope a muris habemus hostem! Itaque cavete periculum, tutamini patriam. Opibus urbis nolite confidere. Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite. Neminem credideritis patriae consulturum esse, nisi vos ipsi patriae consulueritis. Mementote rem publicam in extremo discrimine quondam fuisse!» Statimque sumptum est Punicum bellum tertium, quo Carthago deleta est.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Κάποια μέρα ο Κάτωνας έφερε στο βουλευτήριο (ή: στη Σύγκλητο) ένα πρώιμο σύκο από την Καρχηδόνα και ενώ το έδειχνε (ή: δείχνοντάς το) στους Συγκλητικούς «Σας ρωτώ», είπε «πότε νομίζετε πως αυτό το σύκο κόπηκε από το δέντρο». Όταν όλοι απάντησαν πως ήταν φρέσκο, «Κι όμως πριν από τρεις μέρες» είπε «μάθετε πως κόπηκε στην Καρχηδόνα. Τόσο κοντά στα τείχη έχουμε τον εχθρό! Φυλαχτείτε λοιπόν από τον κίνδυνο, προστατέψτε την πατρίδα. Μην έχετε εμπιστοσύνη στις δυνάμεις της πόλης. Να αποβάλετε την αυτοπεποίθηση που είναι υπερβολική σε σας. Μην πιστέψετε πως θα ενδιαφερθεί (ή:φροντίσει) κανείς για την πατρίδα, αν εσείς οι ίδιοι δεν φροντίσετε για την πατρίδα. Θυμηθείτε ότι κάποτε η πολιτεία βρέθηκε στον έσχατο κίνδυνο!». Κι αμέσως άρχισε ο τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος, στη διάρκεια του οποίου καταστράφηκε η Καρχηδόνα.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. **affero**: Β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα → **affer**
2. **ficus**: ουσιαστικό Β' κλίσης, θηλυκό· διαθέτει και τύπους από την τέταρτη κλίση με κατάληξη -us, u. Για αναλυτική κλίση του ουσιαστικού δες στη Γραμματική του Ψηφιακού Βοηθήματος (Ουσιαστικά Β' και ουσιαστικά δ' κλίσης).
3. **scitote**: λειτουργεί ως προστακτική ενεστώτα (Β' ενικό: scito, Β' πληθυντικό: scitote).
4. **prope**: στο κείμενο αυτό είναι επίρρημα και όχι πρόθεση (Παραθετικά: propius, proxime).
5. **exterus, -a, -um**: Παραθετικά επιθέτου: Συγκριτικός: exterior, -ior, -ius, Υπερθετικός: extremus, -a, -um/ extimus, -a, -um.
6. **neminem**: αόριστη ουσιαστική αντωνυμία → nemo, nullius, nemini, neminem, -, nullo. Ο πληθυντικός αναπληρώνεται από τον πληθυντικό της αντωνυμίας (ή αντωνυμικού επιθέτου) nullus, -a, -um. Για αναλυτική κλίση της αντωνυμίας δες στη Γραμματική του Ψηφιακού Βοηθήματος (Οι Αντωνυμίες).

7. Τα ρήματα **inquam** και **memini** είναι ελλειπτικά (*Ψηφιακό Βοήθημα*, Γραμματική, Τα ελλειπτικά ρήματα). Επίσης το **memini** σχηματίζει προστακτική με σημασία ενεστώτα: **memento**¹, **mementote** (αναλογικός σχηματισμός με βάση την προστακτική του μέλλοντα).
8. **quando**: ερωτηματικό χρονικό επίρρημα.

¹ Ο τύπος **memento** είναι μορφολογικά προστακτική παρακειμένου, η μόνη που διασώθηκε στη λατινική.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Cato: ονομαστική ενικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Cato -onis** = Κάτωνας → ως κύριο όνομα δεν διαθέτει πληθυντικό.

attulit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ανωμάλου ρήματος **affero (adfero)**, **attuli**, **allatum**, **afferre (adferre)** = φέρνω (κάπου) → β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **affer**.

quodam: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, της αόριστης επιθετικής αντωνυμίας **quidam**, **quaedam**, **quoddam** = κάποιος, -α, -ο.

die: αφαιρετική ενικού, αρσενικό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **dies -ei** = μέρα.

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με αιτιατική = σε.

curiam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **curia -ae** = βουλευτήριο, κτήριο της Συγκλήτου (δεν έχει πληθυντικό).

ficum: αιτιατική ενικού, θηλυκό, β' ή δ' κλίση, του ουσιαστικού **ficus -i** ή **ficus -us** = σύκο → κλίνεται σύμφωνα με τη β' κλίση και επιπλέον δανείζεται από την δ' κλίση όσους τύπους λήγουν σε -us και -u.

praecocem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του τριγενούς και μονοκατάληκτου επιθέτου **praecox**, **praecox**, **praecox -ocis** [σύμφωνα με τη Γραμματική του Τζερεφού Δ. και του Σκάσση Ερ. δεν σχηματίζει παραθετικά].

ex: πρόθεση που συντάσσεται με (κυρίως) αφαιρετική = από.

Carthagine: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Carthago -inis** = Καρχηδόνα → ως κύριο όνομα δεν διαθέτει πληθυντικό.

ostendens: ονομαστική ενικού, αρσενικό, μετοχή ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος **ostendo**, **ostendi**, **ostentum** ή **ostensum**, **ostendēre 3** = δείχνω.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη.

patribus: δοτική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **pater -tris** = πατέρας (στον ενικό), Συγκλητικοί (στον πληθυντικό) (ετερόσημο) → γενική πληθυντικού: **patrum**.

interrogo: α' ενικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **interrogo**, **interrogavi**, **interrogatum**, **interrogāre 1** = ρωτώ.

vos: αιτιατική πληθυντικού, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = εσάς.

inquit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέγω.

quando: ερωτηματικό χρονικό επίρρημα = πότε.

hanc: αιτιατική ενικού, θηλυκό, της δεικτικής αντωνυμίας **hic**, **haec**, **hoc** = αυτός, -ή, -ό.

ficum: αιτιατική ενικού, θηλυκό, Β' ή δ' κλίση, του ουσιαστικού **ficus -i** ή **ficus -us** = σύκο → κλίνεται σύμφωνα με τη Β' κλίση και επιπλέον δανείζεται από την δ' κλίση όσους τύπους λήγουν σε **-us** και **-u**.

decertam esse: απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **decerno**, **decerpsi**, **decertum**, **decerpere** 3 = κόβω.

putetis: Β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **puto**, **putavi**, **putatum**, **putare** 1 = νομίζω.

ex: πρόθεση που συντάσσεται με (κυρίως) αφαιρετική = από.

arbore: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **arbor -oris** = δέντρο.

cum: χρονικός σύνδεσμος (ο **cum** εδώ είναι ιστορικός-διηγηματικός) = όταν.

omnes: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, γ' κλίση, του τριγενούς και δικαταλήκτου επιθέτου **omnis**, **-is**, **-e** = όλος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει παραθετικά**.

recentem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του μονοκαταλήκτου επιθέτου **recens (-ntis)**, **recens**, **recens** = φρέσκος, -ια, -ο → **Παραθετικά:** Συγκριτικός: **recentior**, **-ior**, **-ius**, Υπερθετικός: **recentissimus**, **-a**, **-um**.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος **sum**, **fui**, **-**, **esse** = είμαι.

dixissent: γ' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού υπερσυντελικού, του ρήματος **dico**, **dixi**, **dictum**, **dicere** 3 = λέω → Β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **dic**.

Atqui: αντιθετικός σύνδεσμος = και όμως.

ante: πρόθεση που συντάσσεται με αιτιατική = πριν.

tertium: αιτιατική ενικού, αρσενικό, Β' κλίση, του τακτικού αριθμητικού επιθέτου **tertius**, **-a**, **-um** = τρίτος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει κλητική**.

diem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **dies -ei** = μέρα.

inquit: γ' ενικό, οριστική ενεργητικού παρακειμένου, του ελλειπτικού ρήματος **inquam** = λέγω.

scitote: Β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **scio**, **sci(v)i**, **scitum**, **scire** 4 = μαθαίνω → **σχηματίζει προστακτική ενεστώτα από τους αντίστοιχους τύπους της προστακτικής μέλλοντα: scito, scitote**.

decertam esse: απαρέμφατο παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **decerno**, **decerpsi**, **decertum**, **decerpere** 3 = κόβω.

Carthagine: αφαιρετική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Carthago -inis** = Καρχηδόνα → **ως κύριο όνομα δεν διαθέτει πληθυντικό**.

Tam: ποσοτικό επίρρημα = τόσο.

prope: τοπικό επίρρημα = κοντά → **Παραθετικά:** Συγκριτικός: **propius**, Υπερθετικός: **proxime**.

a (ή ab): πρόθεση που συντάσσεται με (κυρίως) αφαιρετική = από.

muris: αφαιρετική πληθυντικού, αρσενικό, β' κλίση, του ουσιαστικού **murus** -i = ο τοίχος, το τείχος (συνηθέστερα συναντάται στον πληθυντικό).

habemus: α' πληθυντικό, οριστική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **habeo, habui, habitum, habēre** 2 = έχω.

hostem: αιτιατική ενικού, αρσενικό και θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **hostis** -is = εχθρός.

itaque: παρατατικός συμπερασματικός σύνδεσμος = επομένως, λοιπόν.

cavete: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **caveo, cavi, cautum, cavēre** 2 = προσέχω, φυλάγομαι.

periculum: αιτιατική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του ουσιαστικού **periculum** -i = κίνδυνος.

tutamini: β' πληθυντικό, προστακτική ενεστώτα, του ρήματος **tutor, tutatus sum, tutatum, tutāri** αποθετικό 1 = προστατεύω.

patriam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **patria** -ae = πατρίδα.

opibus: αφαιρετική πληθυντικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **opes** -um = δυνάμεις → στον ενικό απαντούν οι τύποι: (**ops**), **opis**, -, **opem**, -, **ope** = βοήθεια (ετερόσημο).

urbis: γενική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **urbs** -is = πόλη.

nolite: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ανωμάλου ρήματος **nolo, nolui, -, nolle** = δεν θέλω. Περισσότερα για την κλίση του στη Γραμματική του Ψηφιακού Βοηθήματος (Ανώμαλα Ρήματα).

confidēre: απαρέμφατο ενεστώτα, του ρήματος **confido, confisus sum, confisum, confidēre** 3 (ημιαποθετικό) = εμπιστεύομαι.

Fiduciam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **fiducia** -ae = εμπιστοσύνη → ως αφηρημένη έννοια δεν διαθέτει πληθυντικό.

quae: ονομαστική ενικού, θηλυκό, της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, -α, -ο.

nimia: ονομαστική ενικού, θηλυκό, β' κλίση, του επιθέτου **nimius, -a, -um** = υπερβολικός, -ή, -ό → **σχηματίζει περιφραστικά παραθετικά:** Συγκριτικός: **magis nimius, -am, -um**, Υπερθετικός: **maxime nimius, -a, -um**.

vobis: δοτική πληθυντικού, αρσενικό, β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = σ' εσάς.

est: γ' ενικό, οριστική ενεστώτα, του βοηθητικού ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

deponite: β' πληθυντικό, προστακτική ενεργητικού ενεστώτα, του ρήματος **depono, deposui, depositum, deponēre** 3 = αποβάλλω.

Neminem: αιτιατική ενικού, αρσενικό, της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **nemo, nemo, nihil (nil)**.

credideritis: Β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **credo, credidi, creditum, credere** 3 = πιστεύω.

patriae: δοτική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **patria -ae** = πατρίδα.

consulturum esse: απαρέμφατο ενεργητικού μέλλοντα, του ρήματος **consulo, consului, consultum, consulere** 3 = φροντίζω.

nisi: υποθετικός αποφατικός σύνδεσμος = αν δεν.

vos: ονομαστική πληθυντικού, Β' πρόσωπο, της προσωπικής αντωνυμίας = εσείς.

ipsi: ονομαστική πληθυντικού, αρσενικό, της οριστικής αντωνυμίας **ipse, ipsa, ipsum** = ίδιος, -α, -ο.

patriae: δοτική ενικού, θηλυκό, α' κλίση, του ουσιαστικού **patria -ae** = πατρίδα.

consulueritis: Β' πληθυντικό, υποτακτική ενεργητικού παρακειμένου, του ρήματος **consulo, consului, consultum, consulere** 3 = φροντίζω.

mementote: Β' πληθυντικό, προστακτική με σημασία ενεστώτα, του ελλειπτικού ρήματος **memini - meminisse** = θυμάμαι.

rem: αιτιατική ενικού, θηλυκό, ε' κλίση, του ουσιαστικού **res, rei** = πράγμα.

publicam: αιτιατική ενικού, θηλυκό, Β' κλίση, του επιθέτου **publicus, -a, -um** = δημόσιος → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

rem publicam: όλο μαζί αποτελεί σύνθετο ουσιαστικό = πολιτεία → **δεν σχηματίζει πληθυντικό.**

in: πρόθεση που εδώ συντάσσεται με τοπική αφαιρετική = σε.

extremo: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, Β' κλίση, του επιθέτου **extremus, -a, -um** = έσχατος, -η, -ο. Αποτελεί υπερθετικό βαθμό του επιθέτου **exterus, -a, -um** → **Παραθετικά:** Συγκριτικός: **exterior, -ior, -ius**, Υπερθετικός: **extremus, -a, -um/ extimus, -a, -um.**

discrimine: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, γ' κλίση, του ουσιαστικού **discrimen -inis** = κίνδυνος.

quondam: χρονικό επίρρημα = κάποτε.

fuisse: απαρέμφατο παρακειμένου, του βοηθητικού ρήματος **sum, - fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω, βρίσκομαι.

Statim: χρονικό επίρρημα = αμέσως.

-que: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και → **χρησιμοποιείται ως εγκλιτική λέξη**

sumptum est: γ' ενικό, οριστική παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **sumo, sumpsi, sumptum, sumere** 3 = αρχίζω.

Punicum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, Β' κλίση, του επιθέτου **Punicus, -a, -um** = Καρχηδονιακός → **δεν σχηματίζει παραθετικά.**

bellum: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, Β' κλίση, του ουσιαστικού **bellum -i** = πόλεμος.

tertium: ονομαστική ενικού, ουδέτερο, β' κλίση, του τακτικού αριθμητικού επιθέτου **tertius**, -a, -um = τρίτος, -η, -ο → **δεν σχηματίζει κλητική.**

quo: αφαιρετική ενικού, ουδέτερο, της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, -α, -ο.

Carthago: ονομαστική ενικού, θηλυκό, γ' κλίση, του ουσιαστικού **Carthago** -inis = Καρχηδόνα → **ως κύριο όνομα δεν διαθέτει πληθυντικό.**

deleta est: γ' ενικό, οριστική παθητικού παρακειμένου, του ρήματος **deleo**, **delevi**, **deletum**, **delēre 2** = καταστρέφω.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Α΄ κλίση

curia -ae: θηλυκό ενικού αριθμού
patria -ae: θηλυκό
fiducia -ae: θηλυκό → δεν έχει πληθυντικό

Β΄ κλίση

figus -i: θηλυκό → κατά την δ΄ κλίση σχηματίζει μόνο τους τύπους που λήγουν σε -us και -u
murus -i: αρσενικό εύχρηστο στον πληθυντικό
periculum -i: ουδέτερο
bellum -i: ουδέτερο

Γ΄ κλίση

Cato -onis: αρσενικό → δεν έχει πληθυντικό
Carthago -inis: θηλυκό → δεν έχει πληθυντικό
pater -tris: αρσενικό → ετερόσημο (pater -tris: ο πατέρας, patres -trum: οι Συγκλητικοί) /
γενική πληθυντικού: **patrum**
arbor -oris: θηλυκό
hostis -is: αρσενικό και θηλυκό
opes -um: θηλυκό → ετερόσημο [(ops), opis = βοήθεια, opes -um = οι δυνάμεις]
urbs -is: θηλυκό
discrimen -inis: ουδέτερο

Δ΄ κλίση

ficus -us: θηλυκό → κατά τη δ΄ κλίση σχηματίζει μόνο τους τύπους που λήγουν σε -us και -u. Κλίνεται και κατά την Β΄ κλίση (ficus-i).

Ε΄ κλίση

dies, diei: αρσενικό
res, rei: θηλυκό

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ κλίση

tertius, -a, -um (τακτικό αριθμητικό επίθετο) → δεν σχηματίζει κλητική ούτε παραθετικά
nimius, -a, -um → σχηματίζει περιφραστικά παραθετικά (Σ: magis nimius, -a, -um, Υ: maxime nimius, -a, -um)
publicus, -a, -um → δεν σχηματίζει παραθετικά
extremus, -a, -um: υπερθετικός του exterus, -a, -um → ανώμαλα παραθετικά: Σ: exterior, -ior, -ius, Υ: extremus, -a, -um/ extimus, -a, -um
Punicus, -a, -um → δεν σχηματίζει παραθετικά

Γ΄ κλίση

praecox, praecox, praecox (-cis) → δεν σχηματίζει παραθετικά
omnis, -is, -e → δεν σχηματίζει παραθετικά
recens, recens, recens (-ntis) → Παραθετικά: Σ: recentior, -ior, -ius, Υ: recentissimus, -a, -um

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

quidam, quaedam, quoddam (αόριστη επιθετική)
hic, haec, hoc (δεικτική)
qui, quae, quod (αναφορική)
tu (προσωπική)
nemo (αόριστη ουσιαστική)
ipse, ipsa, ipsum (οριστική)

ΡΗΜΑΤΑ

1η Συζυγία

interrogo, interrogavi, interrogatum, interrogāre
puto, putavi, putatum, putāre
tutor, tutatus sum, tutatum, tutāri (αποθετικό)

2η Συζυγία

habeo, habui, habitum, habēre
caveo, cavi, cautum, cavēre
deleo, deleui, deletum, delēre

3η Συζυγία

ostendo, ostendi, ostentum/ostensum, ostendēre
decerpo, decerpsi, decerptum, decerpēre
dico, dixi, dictum, dicēre (β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **dic**)
confido, confisus sum, confisum, confidēre (ημιαποθετικό)
depono, deposui, depositum, deponēre

credo, credidi, creditum, credēre
consulo, consului, consultum, consulēre
sumo, sumpsi, sumptum, sumēre

4η Συζυγία

scio, sci(v)i, scitum, scire (προστακτική ενεστώτα: scito, scitote, προστακτική μέλλοντα: scito, scito, scitote, sciunto)

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

sum, fui, -, esse

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

affero (adfero), attuli, allatum, afferre (adferre) (β' ενικό προστακτικής ενεργητικού ενεστώτα: **affer**)
inquam (ελλειπτικό)
nolo, nolui, -, nolle
memini, meminisse (ελλειπτικό) (προστακτική με σημασία ενεστώτα: memento, mementote)

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Quando (χρονικό)
prope (τοπικό, Συγκριτικός: propius, Υπερθετικός: proxime)
quondam (χρονικό)
tam (ποσοτικό)
statim (χρονικό)

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

in (+ τοπική αφαιρετική/αιτιατική)
ex (+ κυρίως αφαιρετική)
ante (+ αιτιατική)
a(b) (+ κυρίως αφαιρετική)

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

-que (συμπλεκτικός) → εγκλιτικό
cum (χρονικός, ο ιστορικός-διηγηματικός)
itaque (παρατακτικός-συμπερασματικός)
atqui (αντιθετικός)
nisi (υποθετικός)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Cato attulit quodam die in curiam ficum praecocem ex Carthagine: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και εκφράζει πραγματικό γεγονός.

attulit: ρήμα.

Cato: υποκείμενο στο attulit.

ficum: αντικείμενο στο attulit.

praecocem: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο ficum.

in curiam: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει κίνηση σε τόπο στο attulit.

die: αφαιρετική του χρόνου στο attulit, εκφράζει το πότε (ο χρόνος εκφράζεται απρόθετα γιατί συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό).

quodam: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο die.

ex Carthagine: εμπρόθετος προσδιορισμός της προέλευσης στο attulit (ο προσδιορισμός του τόπου εκφέρεται εμπρόθετα, παρ' όλο που είναι όνομα πόλης, γιατί προφανώς αναφέρεται στα περίχωρα (πρβλ. in Literno-34)).

ostendensque patribus inquit: κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και εκφράζει πραγματικό γεγονός (Σημείωση: συνδέεται παρατακτικά-συμπλεκτικά με την προηγούμενη με το εγκλιτικό -que).

inquit: ρήμα.

(Cato): εννοούμενο υποκείμενο στο inquit.

ostendensque: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος Cato. Δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Ανάλυση: cum Cato ostenderet ή dum Cato ostendit (θυμίζουμε ότι όλες οι χρονικές μετοχές ενεστώτα των εξεταζόμενων κειμένων εκφράζουν συνεχιζόμενη πράξη που διακόπτεται από το ρήμα της πρότασης).

patribus: έμμεσο αντικείμενο στο ostendens σε δοτική.

(eam, δηλαδή ficum): εννοούμενο άμεσο αντικείμενο στο ostendens.

Interrogo vos: Κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και εκφράζει πραγματικό γεγονός.

Interrogo: ρήμα.

(ego): εννοούμενο υποκείμενο στο interrogo.

vos: άμεσο αντικείμενο στο interrogo.

quando hanc ficum decerptam esse putetis ex arbore: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης **interrogo**. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα **quando** και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενό της. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (**putetis**), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (**interrogo**) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.

putetis: ρήμα.

(vos): εννοούμενο υποκείμενο στο **putetis**.

decerptam esse: αντικείμενο στο **putetis**, ειδικό απαρέμφατο.

ficum: υποκείμενο στο **decerptam esse** (ετεροπροσωπία).

hanc: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο **ficum**.

ex arbore: εμπρόθετος προσδιορισμός της προέλευσης/ απομάκρυνσης στο **decerptam esse**

quando: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο **decerptam esse**.

Cum omnes recentem esse dixissent: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το **inquit**. Εισάγεται με τον **cum** τον ιστορικό-διηγηματικό, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια και δημιουργεί ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, με υποτακτική υπερσυντελικού (**dixissent**), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (**inquit**) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

dixissent: ρήμα.

omnes: υποκείμενο στο **dixissent**.

esse: αντικείμενο στο **dixissent**, ειδικό απαρέμφατο.

(ficum): εννοούμενο υποκείμενο στο **esse** (ετεροπροσωπία).

recentem: κατηγορούμενο στο **ficum** μέσω του συνδετικού **esse**.

inquit: κύρια παρενθετική πρόταση, εκφέρεται με οριστική και εκφράζει πραγματικό γεγονός.

inquit: ρήμα.

(Cato): εννοούμενο υποκείμενο στο *inquit*.

Atqui ante tertium diem scitote decerptam esse Carthagine: κύρια πρόταση επιθυμίας (με προστακτική) για να εκφράσει προτροπή.

scitote: ρήμα.

(vos): εννοούμενο υποκείμενο στο *scitote*.

decerptam esse: αντικείμενο στο *scitote*, ειδικό απαρέμφατο.

(ficum): εννοούμενο υποκείμενο στο *decerptam esse* (ετεροπροσωπία).

ante diem: εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου στο *decerptam esse*.

tertium: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο *diem*.

Carthagine: απρόθετη αφαιρετική που δηλώνει στάση σε τόπο στο *decerptam esse* (απρόθετη γιατί είναι όνομα πόλης).

Tam prope a muris habemus hostem!: κύρια επιφωνηματική πρόταση εκφέρεται με οριστική και εκφράζει πραγματικό γεγονός.

habemus: ρήμα.

(nos): εννοούμενο υποκείμενο στο *habemus*.

hostem: αντικείμενο στο *habemus*.

prope: επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου στο *habemus*.

a muris: εμπρόθετος προσδιορισμός του τόπου (αφετηρίας) στο *prope* (πρβλ. πλησίον τῶν τειχῶν).

tam: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού στο *prope* (λειτουργεί ως επιτατικό του επιρρήματος).

Itaque cavete periculum: κύρια πρόταση επιθυμίας (με προστακτική) για να εκφράσει προτροπή.

cavete: ρήμα.

(vos): εννοούμενο υποκείμενο στο *cavete*.

periculum: αντικείμενο.

tutamini patriam: κύρια πρόταση επιθυμίας (με προστακτική) για να εκφράσει προτροπή.

tutamini : ρήμα.

(vos): εννοούμενο υποκείμενο στο tutamini.

patriam : αντικείμενο.

Opibus urbis nolite confidere: κύρια πρόταση επιθυμίας (με έκφραση απαγόρευσης: nolite confidere → ισοδυναμεί με προστακτική).

nolite: ρήμα.

(vos): εννοούμενο υποκείμενο στο **nolite** και στο **confidere** (ταυτοπροσωπία).

confidere: αντικείμενο στο nolite, τελικό απαρέμφατο.

opibus: αφαιρετική οργανική του μέσου στο confidere.

urbis: γενική κτητική στο opibus.

nolite confidere: έκφραση απαγόρευσης. Η απαγόρευση μπορεί να δηλωθεί και ως εξής: **ne confisi sitis.**

Fiduciam deponite: κύρια πρόταση επιθυμίας (με προστακτική) για να εκφράσει προτροπή.

deponite: ρήμα.

(vos): εννοούμενο υποκείμενο στο deponite.

fiduciam: αντικείμενο στο deponite.

quae nimia vobis est: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσεως, προσδιοριστική στο fiduciam. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική, για να δηλώσει πραγματικό γεγονός και με χρόνο ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

est: ρήμα.

quae: υποκείμενο στο est.

nimia: κατηγορούμενο στο quae.

vobis: δοτική προσωπική κτητική στο est.

Neminem credideritis patriae consulturum esse: κύρια πρόταση επιθυμίας (με έκφραση απαγόρευσης: *neminem credideritis* → ισοδυναμεί με προστακτική).

credideritis: ρήμα.

(**vos**): εννοούμενο υποκείμενο στο *credideritis*.

consulturum esse: αντικείμενο στο *credideritis*, ειδικό απαρέμφατο.

Neminem: υποκείμενο στο *consulturum esse* (ετεροπροσωπία).

patriae: δοτική προσωπική χαριστική στο *consulturum esse*.

Neminem credideritis: έκφραση απαγόρευσης (αρνητική λέξη και υποτακτική παρακειμένου).

Η απαγόρευση μπορεί να δηλωθεί και ως εξής: **nolite aliquem credere.**

nisi vos ipsi patriae consulueritis: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση, που εισάγεται με τον υποθετικό αποφαστικό σύνδεσμο *nisi*. Με εξάρτηση από το *credideritis* σχηματίζεται εξαρτημένος υποθετικός λόγος της ανοιχτής υπόθεσης (1ο είδος) στο μέλλον. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση έχουμε υποτακτική παρακειμένου (*consulueritis*) και στην απόδοση απαρέμφατο μέλλοντα (*consulturum esse*).

[Τρόπη σε ανεξάρτητο υποθετικό λόγο:

Υπόθεση: *nisi vos ipsi patriae consulueritis* (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)

Απόδοση: *nemo patriae consulet* (οριστική μέλλοντα)]

consulueritis: ρήμα.

vos: υποκείμενο στο *consulueritis*.

patriae: δοτική προσωπική χαριστική στο *consulueritis*.

ipsi: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο *vos*.

Mementote rem publicam in extremo discrimine quondam fuisse!: κύρια επιφωνηματική πρόταση που δηλώνει έντονο ψυχικό πάθος και εκφέρεται με προστακτική για να εκφράσει προτροπή.

Mementote: ρήμα.

(**vos**): εννοούμενο υποκείμενο στο *mementote*.

fuisse: αντικείμενο στο mementote, ειδικό απαρέμφατο.
rem publicam: υποκείμενο στο fuisse (ετεροπροσωπία).
in discrimine: εμπρόθετος προσδιορισμός της κατάστασης στο fuisse.
extremo: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο discrimine.
quondam: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο fuisse.

Statimque sumptum est Punicum bellum tertium: κύρια πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική και εκφράζει πραγματικό γεγονός.

sumptum est: ρήμα.
bellum: υποκείμενο στο sumptum est.
Punicum: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο bellum.
tertium: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο Punicum bellum.
Statimque: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο sumptum est.

quo Carthago deleta est: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσεως, προσδιοριστική στο bello. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quo και εκφέρεται με οριστική, για να δηλώσει πραγματικό γεγονός και με χρόνο παρακείμενο γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

deleta est: ρήμα.
Carthago: υποκείμενο στο deleta est.
quo: αφαιρετική του χρόνου στο deleta est.

Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

Η προστακτική έγκλιση στα λατινικά διαθέτει μόνο ενεστώτα και μέλλοντα και στις δύο φωνές.

Γενικός τρόπος σχηματισμού

ενεστωτικό θέμα + καταλήξεις

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ				
α'	-	-	-	-
β'	ama	dele	leg - e	audi
γ'	-	-	-	-
α'	-	-	-	-
β'	amā - te	delē- te	leg - ĭ - te	audī - te
γ'	-	-	-	-

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ				
α'	-	-	-	-
β'	amā - to	delē - to	leg - ĭ - to	audī - to
γ'	amā - to	delē - to	leg - ĭ - to	audī - to
α'	-	-	-	-
β'	ama - tōte	dele - tōte	leg - ĭ - tōte	audi - tōte
γ'	ama - nto	dele - nto	leg - unto	audi - unto

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ				
α'	-	-	-	-
β'	amā - re ²	delē - re ²	legě - re ²	audī - re ²
γ'	-	-	-	-
α'	-	-	-	-
β'	amā - mini	delē - mini	leg - ĭ - mini	audi - mini
γ'	-	-	-	-

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ				
α'	-	-	-	-
β'	amā - tor	delē - tor	leg - ĭ - tor	audī - tor
γ'	amā - tor	delē - tor	leg - ĭ - tor	audī - tor
α'	-	-	-	-
β'	-	-	-	-
γ'	ama - ntor	dele - ntor	leg - untor	audi - untor

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΜ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ		ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
α'	-	-
β'	es	es - to
γ'	-	es - to
α'	-	-
β'	es - te	es - tōte
γ'	-	sunto

² Πρακτικά, το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα της παθητικής συμπίπτει με το ενεργητικό απαρέμφατο ενεστώτα του ρήματος.

Επισημάνσεις - εξαιρέσεις:

1. Το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα των ομαλών ρημάτων 1ης, 2ης και 4ης συζυγίας είναι το ίδιο με το ενεστωτικό θέμα.

2. α). Το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα των ρημάτων **facio**, **dico**, **duco** σχηματίζεται με **αποκοπή του τελικού -e**. Δηλαδή:

facio → **fac**

dico → **dic**

duco → **duc**

β). Το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα του **fero** κάνει **fer** και του **sum** κάνει **es**. Τα σύνθετα όλων των παραπάνω ρημάτων θα συνεχίσουν να σχηματίζουν το β' ενικό προστακτικής ενεστώτα χωρίς το τελικό -e (π.χ. **conduco** → **conduc**, **affero** → **affer**), με εξαίρεση τα σύνθετα του **facio** που θα το σχηματίσουν σε -fice (πχ. **interficio** → **interfice**).

3. Τα ρήματα 3ης συζυγίας σε **-io** (που κλίνονται σαν το **capio**) στο β' ενικό προστακτικής ενεστώτα αποβάλλουν το **-i-** πριν το τελικό **-e** (π.χ. **capio** → **cape**).
4. **Πρακτικός κανόνας:** το γ' πληθυντικό της προστακτικής μέλλοντα Ε.Φ. και Π.Φ. σχηματίζονται όμοια με το γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα, αν προσθέσουμε τις καταλήξεις **-o** και **-or** αντίστοιχα.
5. Η πιο συνηθισμένη προστακτική είναι η προστακτική του ενεργητικού ενεστώτα, γι' αυτό και συχνά αντικαθιστά και την αντίστοιχη προστακτική του μέλλοντα.
6. Το γ' ενικό και το γ' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής του μέλλοντα χρησιμοποιούνται μόνο σε νόμους και συνθήκες.
7. Η προστακτική του μέλλοντα αναπληρώνει την προστακτική του ενεστώτα, όταν η τελευταία δεν υπάρχει. Αυτό παρατηρείται στα ρήματα **memini** και **scio**. Ειδικότερα:

α) Το **memini** θα σχηματίσει προστακτική ενεστώτα: **memento**, **mementote**.

β) Το **scio** θα σχηματίσει προστακτική ενεστώτα: **scito**, **scitote**.